

Satakunnan kärjäoikeus

Asiakirjapyyntöjen käsittely Satakunnan kärjäoikeudessa

ASIAN VIREILLETULO

Oikeuskanslerille säädetyn rangaistustuomioiden tarkastamistehtävän suorittamiseksi oikeuskanslerinvirastoon oli 15.8.2024 tilattu Satakunnan kärjäoikeudesta useita asiakirjoja. Oikeuskanslerinvirastosta lähetettiin muistutusviesti 11.9.2024 kärjäoikeuteen sekä listaus pyydetystä asiakirjoista, jotka olivat silloin edelleenkin toimittamatta.

Satakunnan kärjäoikeudesta vastattiin 11.9.2024, että ”Valitettavasti asiakirjojen käsittely on kärjäoikeudessamme hyvin ruuhkautunut, ja meillä on parin kuukauden viive näiden käsittelyssä. Olemme kirjanneet alkuperäisen tilauksenne asianhallintajärjestelmäämme ja pyrimme toimittamaan tilauksenne mahdollisimman nopeasti, mutta valitettavasti näissä nyt kestää. Pahoittelemme ja kiitämme kärsivällisyydestä”.

Päätin tutkia omana aloitteenani asiakirjapyyntöjen käsittelyn Satakunnan kärjäoikeudessa.

SELVITYS

Satakunnan kärjäoikeuden laamanni on 19.11.2024 antanut asiasta lausuntonsa, jonka liitteinä on kirjaamon henkilöstön esihenkilönä työskentelevän hallintosihteeri A:n selvitys sekä kärjäoikeuden kirjaamossa työskentelevien kärjäsihteereiden B, C ja D selvitykset.

Laamanni on viitannut lausunnossaan käräjäoikeuden kirjaamon henkilöstön tilanteen osalta hallintosihteeri A:n selvitykseen. Laamannin mukaan kirjaamon tilanteeseen on pyritty saamaan parannusta koko vuoden 2024 ajan. Hän on kuvannut tilannetta ongelmalliseksi, koska samanaikaisesti käräjäoikeuden lainkäytössä työskentelevien käräjäsihteereiden työtilanne on ollut kuormittunut. Laamanni on ottanut käräjäsihteereiden tilanteen esille Tuomioistuinviraston kanssa käydyissä tulosneuvotteluissa, joissa Satakunnan käräjäoikeudelle on osoitettu vuodelle 2025 kaksi vuoden määräaikaista käräjäsihteerin virkaa kirjaamon vaikean työtilanteen vuoksi sekä käräjäoikeuden arkiston selvittämistä varten. Laamanni on todennut kirjaamon työtilanteeseen vaikuttaneen myös sen, että käräjäoikeuden päätearkistossa on ollut selvittämättömyyttä ja arkistoimatonta aineistoa, koska Satakunnan käräjäoikeuteen on yhdistetty kahdeksan yksikön arkistot, jotka eivät ole olleet arkistoitavassa kunnossa. Arkiston saattaminen ajantasaiseksi helpottaa jatkossa tietopyyntöihin vastaamista. Laamanni on edelleen todennut, että korkeakouluharjoittelijan ja muun kirjaamoon saadun lisätyövoiman turvin ruuhkatilanne on saatu purettua ja tietopyyntöjen käsittelyaika lausunnon antamishetkellä on kaksi viikkoa.

Kirjaamon henkilöstön esimiehenä työskentelevä hallintosihteeri A on tuonut selvityksessään esiin, että kirjaamossa työskentelee vakituisesti neljä käräjäsihteeriä. A:n mukaan kirjaamon toiminnan ruuhkautumiseen on vaikuttanut sijaistusketju, kun henkilöstöä on siirtynyt toisiin tehtäviin. Niin ikään henkilöstössä on ollut myös poistumia. Tilanteeseen on etsitty ratkaisua pitkin vuotta ja kirjaamoon on palkattu vuorotteluvapaan sijainen sekä korkeakouluharjoittelija. Uusien henkilöiden perehdyttäminen ja opastaminen on kuitenkin sitonut vakituisen henkilökunnan työpanosta. Tietopyyntöjen ruuhkaa on purettu lokakuusta lähtien siirtämällä lainkäyttöasialta ylimääräinen käräjäsihteeri auttamaan tietopyyntöjen käsittelyssä. Tulosneuvottelujen myötä kirjaamo sai lisämäärärahan koko vuoden sihteeriresurssiin. A on todennut, että työtapojen kehittämistä pohditaan koko ajan ja käräjäoikeudessa on tulossa organisaatiouudistus, jonka yhteydessä tarkastellaan uudelleen kirjaamon työtapoja ja lisäresurssien tarvetta.

Käräjäoikeuden kirjaamossa työskentelevät käräjäsihteerit B, C ja D ovat tuoneet omassa selvityksessään esiin, että asiakirjatilaukset ovat lisääntyneet valtavasti ja kirjaamon resursseilla ei ole pystytty vastaamaan lisääntyneeseen tarpeeseen. Käräjäsihteerit muun muassa mainitsivat, että ”vuonna (2024) on tullut myös useita sellaisia tietopyyntöjä, joissa pyydetään satoja tuomioita (Yle) sekä yksityishenkilöiltä pyyntöjä, jossa pyydetään useimpia kymmeniä tuomioita.” Median edustajille on tullut toimintavaksi tilata taparikollisten osalta esimerkiksi henkirikoksen yhteydessä vastaajan koko rikoshistoria, eli tilaus saattaa käsittää useita kymmeniä tuomioita.” Kirjaamon henkilökunnassa on ollut myös poistumaa ja työaika on kulunut henkilöstövaihdosten kautta uusien henkilöiden perehdyttämiseen. Edelleen käräjäsihteerit toteavat selvityksessään, että tietopyyntöjen käsittely edellyttää tarkkaavaisuutta ja asiantuntemusta. Kirjaamon henkilöstötilanteen vuoksi he eivät ole pystyneet toimittamaan kaikilta osin asiakirjoja kahden viikon määräajassa. Käräjäsihteerien selvityksen mukaan he ovat tuoneet resurssivajeen esimiehelleen tiedoksi.

RATKAISU

Oikeusohjeita

Perustuslain 108 §:n 1 momentin mukaan oikeuskanslerin tulee valvoa, että tuomioistuimet ja muut viranomaiset sekä virkamiehet, julkisyhteisön työntekijät ja muutkin julkista tehtävää hoitaessaan noudattavat lakia ja täyttävät velvollisuutensa.

Perustuslain 111 §:n 1 momentin mukaan oikeuskanslerilla on oikeus saada viranomaisilta ja muilta julkista tehtävää hoitavilta laillisuusvalvontaansa varten tarvitsemansa tiedot.

Valtioneuvoston oikeuskanslerista annetun lain 3 §:n 3 momentin mukaan oikeuskansleri tarkastaa rangaistustuomiot, joita koskevia ilmoituksia erikseen säädetyin tavoin lähetetään oikeuskanslerinvirastoon.

Oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa annetun lain (370/2007) 2 §:n 3 momentin mukaan siltä osin kuin mainitussa laissa ei toisin säädetä, tuomioistuimessa sovelletaan, mitä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa (621/1999) säädetään.

Viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain (julkisuuslaki) 14 §:n 4 momentin mukaan asiakirjapyyntöä koskeva asia on käsiteltävä viivytyksettä, ja tieto julkisesta asiakirjasta on annettava mahdollisimman pian, kuitenkin viimeistään kahden viikon kuluessa siitä, kun viranomainen on saanut asiakirjan saamista koskevan pyynnön. Jos pyydettyjä asiakirjoja on paljon tai niihin sisältyy salassa pidettäviä osia tai jos muu niihin rinnastettava syy aiheuttaa sen, että asian käsittely ja ratkaisu vaativat erityistoimenpiteitä tai muutoin tavanomaista suuremman työmäärän, asia on ratkaistava ja tieto julkisesta asiakirjasta annettava viimeistään kuukauden kuluessa siitä, kun viranomainen on saanut asiakirjan saamista koskevan pyynnön.

Hallintolain (434/2003) 23 §:n 1 momentin mukaan asia on käsiteltävä ilman aiheetonta viivytystä.

Oikeuskanslerilla on perustuslain 111 §:ssä säädetty oikeus saada laillisuusvalvontaansa varten tarvitsemansa tiedot ja asiakirjat viranomaisilta. Perustuslaissa säädetty laillisuusvalvonnan tietojensaantioikeus on erityinen menettely eikä tietojen saantia koskeviin oikeuskanslerin pyyntöihin vastaamiselle ole julkisuuslain tavoin määritelty erityisiä määräaikoja. Julkisuuslain asettamilla määräajoilla ja hallintoasioiden käsittelylle asetetulla yleisellä viipymättömyysvaatimuksella on kuitenkin suuntaa antavaa merkitystä myös oikeuskanslerin tietojensaantioikeuden toteutumisen arvioinnissa ja tulkinnassa.

Asiakirjojen toimittaminen

Rangaistustuomioiden tarkastamisessa tarvittuja tiettyjä usean eri rikosasian asiakirjoja on pyydetty Satakunnan kärjäoikeudesta ensimmäisen kerran 15.8.2024. Kun kaikkia pyydettyjä asiakirjoja ei ollut toimitettu vielä 11.9.2024 eli lähes kuukauden kuluttua niiden pyytämisestä, oikeuskanslerinvirastosta lähetettiin kärjäoikeuteen muistutusviesti tehdystä asiakirjapyyntöstä. Kärjäoikeuden kirjaamosta on vastattu, että ”Valitettavasti asiakirjojen käsittely on kärjäoikeudessamme hyvin ruuhkautunut, ja meillä on parin kuukauden viive näiden käsittelyssä. Olemme kirjanneet alkuperäisen tilauksenne asianhallintajärjestelmäämme ja pyrimme toimitamaan tilauksenne mahdollisimman nopeasti, mutta valitettavasti näissä nyt kestää. Pahoittelemme ja kiitämme kärsivällisyydestä”. Asiakirjat toimitettiin lopulta 9.10.2024.

Rangaistustuomioiden tarkastus on oikeuskanslerille laissa erikseen säädetyn viranomaistoinnin valvontatehtävän suorittamista. Kärjäoikeuksille osoitetuissa asiakirjapyyntöissä on usein kyse tilanteesta, jossa tarkastettavaksi otetusta rangaistustuomiosta ilmenevien tietojen perusteella on mahdollista, että rikosasian vastaaja on tuomittu rangaistukseen syyteoikeudeltaan vanhentuneesta teosta. Muun ohella tällaisen epäilyn selvittämiseksi tarvitaan rikosasian arkistopäiväkirja ja tiedoksiantotodistukset. Joissain tapauksissa syyteoikeuden vanhentumisesta tai jostain muusta lainkäytössä tapahtuneesta virheestä vastaajalle aiheutuva oikeudeton vapaudenmenetys onnistutaan keskeyttämään tai estämään kokonaan, kun virheeseen kytetään reagoimaan ripeästi ja oikea-aikaisesti. Tässäkin tapauksessa asiakirjojen pyynnön taustalla oli vanhentumisepäilyt.

Muiden viranomaisten ja julkista tehtävää hoitavien ohella tuomioistuimiin kohdistuvan oikeuskanslerin laillisuusvalvonnan sisältönä on lainvastaisten ja virheellisten menettelyjen havaitsemisen ohella oikeuskanslerin toimivallan rajoissa estää tällaisten menettelyjen ja niiden seurausten jatkuminen. Valtioneuvoston oikeuskanslerista annetun lain 6 §:n 3 momentin mukaan, jos yleinen etu vaatii, oikeuskanslerin on ryhdyttävä toimenpiteisiin oikaisun saamiseksi lainvastaiseen tai virheelliseen päätökseen tai menettelyyn. Toimenpidevaihtoehdot kuuluvat laillisuusvalvonnan kokonaisuuteen, jonka toteuttamisen turvaamiseksi perustuslakiin on otettu säännös oikeuskanslerin tietojensaantioikeudesta. Asia voi luonteeltaan hyvinkin kiireellinen, jolloin viivästys laillisuusvalvontaa varten pyydettyjen tietojen toimittamisessa voi tarkoittaa oikeuskanslerin tietojensaantioikeuden tosiasiallista toteutumatta jäämistä.

Asiakirjapyyntöjen käsittely kärjäoikeudessa

Laamannin lausunnossaan esiin tuomat seikat kuten kärjäsihteerien työtilanteen ruuhkautuminen ja sen taustalla olevat syyt ovat sinänsä ymmärrettävällä tavalla vaikuttaneet kärjäoikeuden toimintaan. Laillisuusvalvontakäytännössä on kuitenkin vakiintuneesti katsottu, ettei viran-

omainen voi ruuhkautuneen työtilanteen, resurssipulan tai esimerkiksi töiden organisointiin liittyvien ongelmien vuoksi jättää huolehtimatta laissa säädetyistä velvoitteistaan. Viranomaisen tulee tehokkaalla työnjohdolla, työnteon organisoinnilla ja toimintatapojensa kehittämällä sekä muilla käytettävissään olevilla työnkulkua parantavilla keinoilla vaikuttaa omaan toimintaansa niin, että lakia kyetään noudattamaan. Asiakirjapyyntöjen viivytyksetön käsittely turvaa perustuslaissa ja julkisuuslaissa säädetyin julkisuusperiaatteen, viranomaisten toiminnan avoimuuden sekä julkisen vallan käytön valvonnan toteutumista. Asiakirjapyyntöjen aiheeton viipyminen voi tehdä pyynnön käytännössä kokonaan tarkoituksettomaksi.

Laamannin lausunnosta ilmenee, että käräjäoikeudessa on käynnistetty organisaatiouudistus, jossa tarkastellaan myös kirjaamon toimintaa. Tarkoituksena on parantaa kirjaamon ja lainkäytön yhteistyötä siten, että kumpikin vahvistaa toistensa toimintaa ja edesauttaa muun muassa tietopyyntöjen toteuttamista. Kirjaamon tueksi tullaan myös nimeämään käräjätuomari. Organisaatiouudistus on tarkoitus saattaa loppuun vuoden 2025 alkusyksyllä. Edelleen laamanni on todennut lausunnossaan, että hän ottaa kirjaamon työtilanteen tarkasteltavakseen ja käy sitä säännöllisesti läpi kirjaamon esimiehenä toimivan hallintosihteerin kanssa. Tältä osin hän on myös todennut, että kirjaamon työtilanteen seuraamista on tarpeen tehostaa.

Johtopäätökset ja toimenpiteet

Kiinnitän Satakunnan käräjäoikeuden huomiota oikeuskanslerin tietojensaantioikeuden viivytyksettömyyden toteuttamiseen ja asiakirjapyyntöjen viivytyksettömyyden käsittelyyn.

Asia ei tässä vaiheessa anna aihetta enempiin toimenpiteisiin. Pyydän kuitenkin Satakunnan käräjäoikeutta ilmoittamaan viimeistään 31.5.2025 asiakirjapyyntöjen ajankohtaisen tilanteen ja käsittelyajat sekä käräjäoikeudessa suunnitellut tai toteutetut siihen liittyvät kehittämistoimenpiteet.

Tämä asiakirja on allekirjoitettu sähköisesti.

Apulaisoikeuskansleri

Mikko Puumalainen

Esittelijä

Marianne Mettovaara